

ẤN PHẨM CỦA ĐỐI TÁC

Hướng tới một Diễn đàn Hợp tác Đa phương tại Lưu vực Mê Kông

Nhóm đối tác Cùng chia sẻ Tài nguyên Nước (SWP) thuộc Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc (UNDP) do Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI) thành lập, đã tiến hành một cuộc khảo sát rộng rãi và phân tích các cơ quan có liên quan không thuộc cơ quan nhà nước để xác định các cơ hội và cách tiếp cận mới nhằm cải thiện sự tham gia, tương tác giữa các cơ quan nhà nước và các cơ quan không thuộc nhà nước trong Lưu vực Sông Mê Kông. Kết quả cho thấy, có một mối quan tâm rất lớn của các đối tác trong việc hình thành một Diễn đàn Hợp tác Đa phương (MSP) mới, bên cạnh những diễn đàn đang tồn tại để tăng cường trực tiếp các quy trình liên chính phủ, sự tham gia của các bên liên quan và hợp tác bền vững trong khu vực.

Thách thức

Quản trị sự phát triển và quản lý Lưu vực Sông Mê Kông- một trong những lưu vực sông xuyên biên giới lớn nhất và có mật độ dân cư đông nhất trên thế giới, là một thách thức thực sự. Nó đòi hỏi một sự cân đối hài hòa về mặt lợi ích và sự ưu tiên khác nhau của mỗi bên liên quan trong lưu vực. Sáu quốc gia thuộc lưu vực sông Mê Kông (Cam-pu-chia, Trung Quốc, Lào, My-an-ma, Thái Lan và Việt Nam) đều có quyền và nghĩa vụ bình đẳng trong việc tiếp cận và sử dụng nguồn lực tại lưu vực này. Tuy nhiên, hiện nay vẫn còn tồn tại những bất đồng về mặt phát triển giữa các quốc gia trong Lưu vực Mê Kông.

Nhằm đáp ứng nguyện vọng và giải quyết một số bất đồng giữa các quốc gia trong lưu vực, một số cơ chế hợp tác liên chính phủ đã được thành lập trong những năm vừa qua tại lưu vực Mê Kông. Các cơ chế này nhằm giúp các quốc gia trong việc đẩy nhanh tiến độ của họ và triển khai các kế hoạch phát triển của họ tại lưu vực. Bên cạnh đó, trong những năm qua cũng đã có rất nhiều các diễn đàn đối thoại chính sách cao cấp giữa các quốc gia này được thực hiện. Tuy nhiên, thực tế là trong các diễn đàn và cơ chế hợp tác liên chính phủ đó, các đối tác và cơ quan không thuộc nhà nước lại tham gia rất ít, và vai trò của họ cũng chưa được nhìn nhận một cách tương xứng.

Việc thiếu vắng sự tham gia minh bạch và chính thức của các đối tác không thuộc nhà nước là một cơ hội đã bị bỏ qua bởi các diễn đàn liên chính phủ hiện hành, vì các đối tác không thuộc nhà nước này có thể mang đến những giá trị rất tốt cho lưu vực trong việc sử dụng và phát triển nguồn tài nguyên thiên nhiên tại đây. Hơn nữa, việc thiếu vắng sự tham gia của các đối tác này có thể cũng sẽ dẫn đến những căng thẳng trong lưu vực ở cấp cơ sở, khiến cho những người dễ bị tổn thương ngày càng không chắc chắn về tương lai của mình liên quan đến lĩnh vực an ninh lương thực, nước và năng lượng.

Việc thành lập một Diễn đàn Hợp tác Đa Phương mới dành cho các cơ quan và các đối tác không thuộc nhà nước (MSP) sẽ mang lại lợi ích rất lớn cho các nước trong Lưu vực Sông Mê Kông, cũng như sẽ hỗ trợ hiệu quả các hoạt động của các diễn đàn liên chính phủ hiện tại. MSP được thành lập là để:

- Có một sự tham gia bền vững hơn, tiếp cận thường xuyên hơn, có tính hệ thống và được thể chế hóa với các bên liên quan thuộc khu vực.
- Chia sẻ kế hoạch với các bên liên quan và với các nhà nghiên cứu; nhận các phản hồi về các dự án cụ thể và chia sẻ những phản hồi đó với các nhà phát triển và các bên liên quan khác – điều mà chưa được thực hiện đầy đủ trong thời gian vừa qua tại lưu vực.

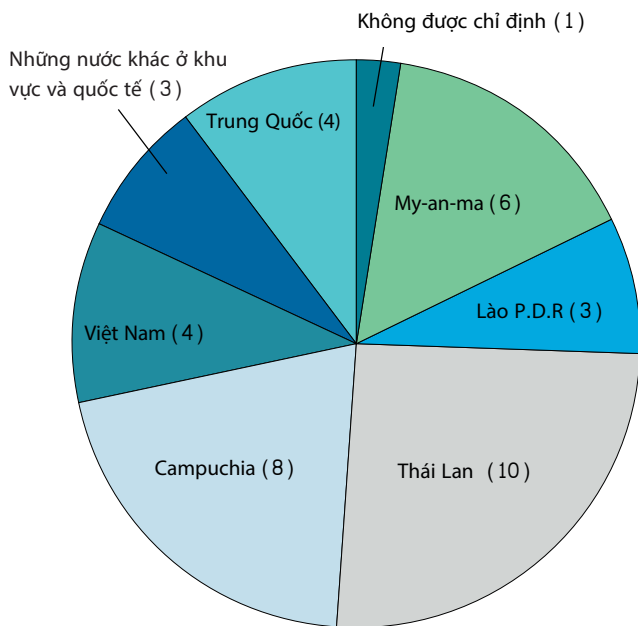
Phương pháp

Khoảng 39 cơ quan, tổ chức trong khu vực đã trả lời cuộc khảo sát* điện tử, trong đó có 28 tổ chức tham gia vào các cuộc thảo luận sâu sau đó:

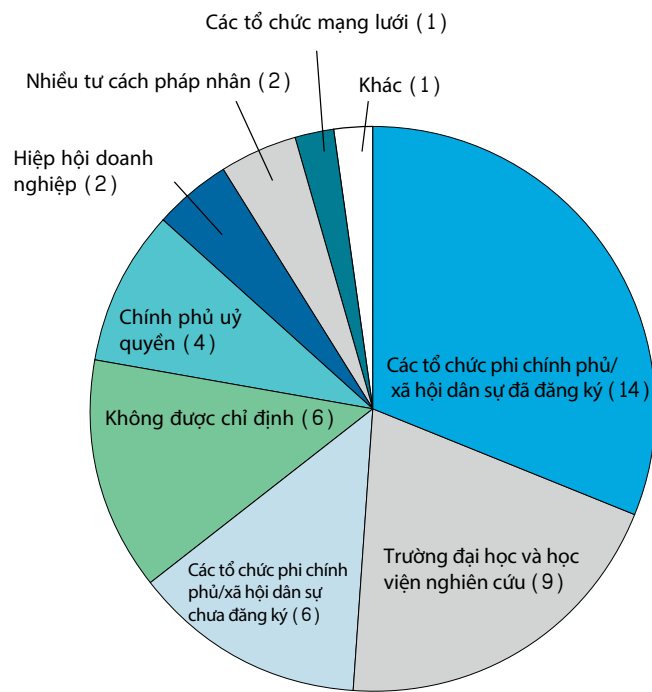
- Nhiệm vụ, phạm vi hoạt động, chức năng và năng lực của mỗi tổ chức liên quan đến lĩnh vực quản trị nước sông Mê Kông và hợp tác trong lưu vực sông Mê Kông;
- Bản chất của mối quan hệ và tương tác của mỗi tổ chức với các nhóm liên quan khác trong khu vực;
- Quan điểm của họ về việc xây dựng, thiết kế và mục đích của diễn đàn đa phương mới trong Lưu vực Sông Mê Kông.

* Khảo sát được gửi đến 100 cơ quan/ tổ chức ngoài nhà nước hiện đang hoạt động tại khu vực đảm bảo tiêu chí: cơ quan thuộc về hoặc tham gia vào mạng lưới hoặc cơ quan vận hành tại hai hoặc nhiều nước ở đồng bằng Sông Mê Kông, bao gồm: các tổ chức phi chính phủ/ xã hội dân sự/ mạng lưới cấp quốc gia, khu vực và quốc tế, các diễn đàn hoặc hiệp hội doanh nghiệp ở khu vực, và các tổ chức nghiên cứu, trường đại học, viện khoa học ở khu vực, các mạng lưới, chương trình hoặc nhóm chuyên gia.

Bảng 1: Các quốc gia thuộc lưu vực và có liên quan được khảo sát.

Bảng 2: Các cơ quan thuộc lưu vực và có liên quan được khảo sát

Kết quả của cuộc khảo sát sau đó đã được chia sẻ với những thành viên tham gia khảo sát tại cuộc họp ở Băng Cốc vào tháng 11 năm 2016. Trong buổi họp đó, các đại biểu đã thảo luận về hình thức và chức năng dự kiến của diễn đàn MSP mới này. Các ý tưởng và câu hỏi có được từ cuộc thảo luận ở Băng Cốc này, sau đó đã được thảo luận lại với các đại diện của Ủy ban Sông Mê Kông, đại diện của Hợp tác Mê Kông-Lancang trong các cuộc họp riêng biệt.

Những phát hiện chính

Cần có sự tham gia nhiều hơn nữa của các bên, cơ quan liên quan trong khu vực Mê Kông | Mặc dù đã có một số sáng kiến nổi bật trong quản lý nguồn tài nguyên nước, nhưng vẫn còn nhiều ý kiến phê bình xoay quanh việc thiếu sự tham gia của các cơ quan và đối tác không thuộc nhà nước, và việc trao đổi, chia sẻ thông tin còn chưa đầy đủ và còn thiếu minh bạch.

Điều này chính là sự bỏ qua các ý kiến của hàng chục triệu thành viên cộng đồng đang bị ảnh hưởng bởi sự phát triển cơ sở hạ tầng nước, và hạn chế sự hiểu biết của họ đến các kế hoạch phát triển tại lưu vực.

Ngoài ra, có rất nhiều các cơ quan tổ chức trong khu vực có kinh nghiệm và kiến thức chuyên môn cao trong lĩnh vực quản lý tài nguyên thiên nhiên, nhưng họ lại có rất ít cơ hội được tham gia và đóng góp, đặc biệt ở cấp khu vực theo một cách chính thức.

Các tổ chức quản lý nước hiện có trong lưu vực:

1. Ủy ban Sông Mê Kông
2. Tiểu vùng Mê Kông Mở rộng
3. Cơ chế Hợp tác Lancang- Mê Kông

Các tổ chức trong khu vực rất ủng hộ ý tưởng về một Diễn đàn Hợp tác đa Phương mới | Ý kiến của các bên liên quan cho thấy sự ủng hộ rất tích cực cho diễn đàn mới này. 34 trong số 39 tổ chức cho biết họ nhìn thấy lợi ích trong việc thành lập diễn đàn mới cấp khu vực này, bao gồm cả 6 quốc gia, kết nối và tham gia trực tiếp vào các quá trình liên chính phủ trong khu vực. 5 thành viên còn lại cũng ủng hộ, nhưng họ muốn diễn đàn mới được thành lập dựa trên các diễn đàn sẵn có trong khu vực.

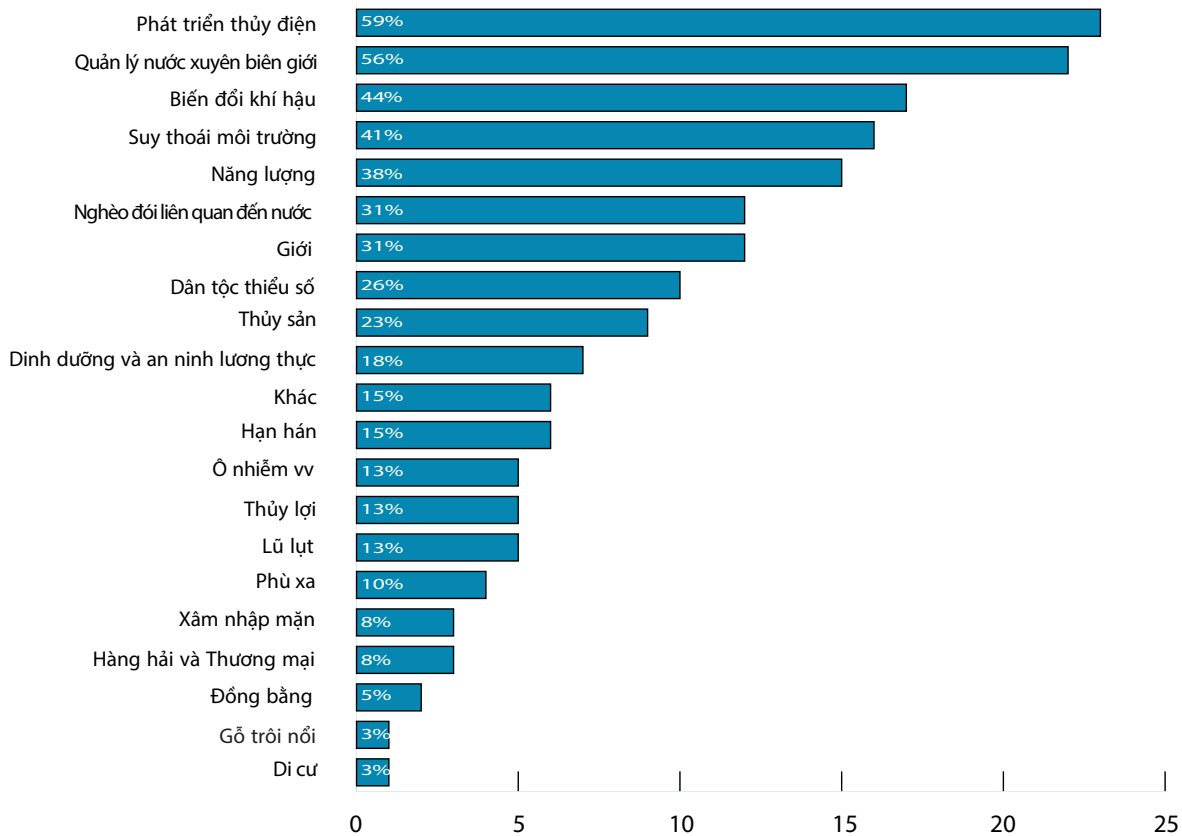
Vai trò của Ủy ban sông Mê Kông | Những người được khảo sát đều cho rằng Ủy ban sông Mê Kông (MRC) chính là mục tiêu quan trọng cần vận động để tham gia vào diễn đàn mới này, và diễn đàn mới cũng nên cân nhắc xem Ủy ban sông Mê Kông có phải là điểm khởi đầu cho việc thúc đẩy sự tham gia giữa các bên hay không. Có một số ý kiến cho rằng MRC cũng không có nhiều ảnh hưởng lắm đến các quốc gia, và khả năng chia sẻ thông tin của họ cũng không phải là tốt. Hiện tại, MRC tập trung chủ yếu vào các nước ở Hạ lưu Sông Mê Kông, chính điều đó có thể làm giảm đi sự tham gia tích cực của các nước khác trong lưu vực như Trung Quốc hay My-an-ma.

Họ nhấn mạnh rằng diễn đàn mới này bên cạnh việc hợp tác và liên kết với MRC, thì nó cần phải duy trì tính độc lập và trung lập của mình. Diễn đàn này cần liên kết trong quy mô vùng, không chỉ với MRC mà với cả Hợp tác Lancang – Mê Kông, tiểu vùng Mê Kông mở rộng và ASEAN nếu cần thiết.

Các vấn đề ưu tiên của các tổ chức cơ quan trong khu vực | Những người khảo sát được yêu cầu chọn ra các vấn đề ưu tiên hàng đầu của lưu vực sông Mê Kông từ một danh sách cho sẵn. Danh sách này đã được xác định từ nhu cầu của vùng lưu vực sông và những thách thức được mô tả trong Kế hoạch chiến lược của Ủy ban sông Mê Kông giai đoạn 2016-2020, Chiến lược phát triển lưu vực sông giai đoạn 2016-2020, Hiệp định năm 1995 và ý kiến của các chuyên gia. Những người tham gia cũng đã đề cập một số vấn đề khác nếu họ quan tâm. 37 trong số 39 tổ chức trả lời cho câu hỏi này. Nhiều người đã chọn nhiều hơn ba vấn đề mà họ được yêu cầu chọn.

5 vấn đề ưu tiên hàng đầu cho các tổ chức cơ quan trong khu vực:

1. Phát triển thủy điện
2. Quản trị nước xuyên biên giới
3. Biến đổi khí hậu
4. Suy thoái môi trường
5. Năng lượng

Bảng 3: Các vấn đề ưu tiên tại lưu vực sông Mê Kông được lựa chọn bởi 39 tổ chức khu vực tham gia khảo sát

Khuyến nghị

Kết quả của cuộc khảo sát và thảo luận với các bên liên quan tại cuộc họp ở Băng Cốc vào tháng 11 năm 2016 chỉ ra rằng MSP Lưu vực Sông Mê Kông mới cần cân nhắc một số các ưu tiên và cơ chế như dưới đây:

Ưu tiên

- Cải thiện đối thoại chính sách, mạng lưới và hợp tác
- Điều phối các hoạt động và các dự án
- Xây dựng năng lực
- Tổ chức các đợt tham vấn từ cấp vùng tới cấp quốc gia
- Trình bày các nhận định, quan điểm của tất cả các quốc gia trên cơ sở một tầm nhìn chung
- Thúc đẩy việc chia sẻ lợi ích bình đẳng trên toàn lưu vực
- Vận động chiến lược tài chính từ các nhà tài trợ
- Thúc đẩy chia sẻ thông tin và học hỏi kinh nghiệm
- Vận động các diễn đàn chính thức hiện có (MRC và LMC)
- Chia sẻ kiến thức để kết nối chính sách với khoa học
- Thiết lập các nền diễn đàn trung lập tại khu vực
- Duy trì các chương trình bảo tồn và phát triển tại lưu vực

Thiết kế

- Một tiểu Ban thư ký được thành lập và điều hành bởi một tổ chức pháp lý hiện có
- Đa chức năng
- Độc lập, trung lập, công bằng
- Vững chắc về mặt pháp lý và có mối quan hệ tốt với các bên liên quan, bao gồm cả các tổ chức cơ quan thuộc nhà nước và không thuộc nhà nước.

Đơn vị chủ trì tiềm năng

- Trường đại học hoặc liên hiệp các trường đại học
- Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI), Liên minh Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế (IUCN), Quỹ Quốc tế Bảo vệ Thiên nhiên (WWF), Nhóm tư vấn Nghiên cứu Nông nghiệp Quốc tế (CGIAR)/Nước, Đất đai và Hệ sinh thái (WLE), Nghiên cứu Hệ thống Mekong Bền vững (SUMER-NET)/Viện môi trường Stockholm (SEI), tổ chức Save the Mekong, tổ chức VRN, tổ chức Save the Salween.

Các bước tiếp theo

Báo cáo này sẽ được dịch ra ngôn ngữ của các quốc gia tại khu vực Mê Kông và sẽ được chia sẻ rộng rãi với các đối tác có liên quan. Một nhóm các đầu mối tạm thời đã được thành lập (với các đại diện từ Viện Môi trường Stockholm (SEI), Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI), Liên minh Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế (IUCN) và tổ chức Oxfam. Nhóm này sẽ chịu trách nhiệm:

1. Xây dựng một kế hoạch để hoàn thiện MSP cho Lưu vực Mê Kông
2. Thúc đẩy sự tham gia của các quốc gia thuộc lưu vực sông Mê Kông
3. Sự tham gia và ủng hộ của các nhà tài trợ
4. Tìm kiếm một cơ quan mà có thể thúc đẩy việc xây dựng và phát triển MSP

Giới thiệu về ấn phẩm này

Nhóm đối tác Cùng chia sẻ Tài nguyên Nước (SWP) thuộc Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc (UNDP) do Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI) thành lập, đã tiến hành một cuộc khảo sát rộng rãi và phân tích các cơ quan có liên quan không thuộc cơ quan nhà nước để xác định các cơ hội và cách tiếp cận mới nhằm cải thiện sự tham gia, tương tác giữa các cơ quan nhà nước và các cơ quan không thuộc nhà nước trong Lưu vực Sông Mê Kông. Kết quả cho thấy, có một mối quan tâm rất lớn của các đối tác trong việc hình thành một Diễn đàn Hợp tác Đa phương (MSP) mới, bên cạnh những diễn đàn đang tồn tại để tăng cường trực tiếp các quy trình liên chính phủ, sự tham gia của các bên liên quan và hợp tác bền vững trong khu vực.

Tài liệu này đã được xuất bản với sự hợp tác giữa Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI) và tổ chức Oxfam vào ngày 22 tháng 6 năm 2017.

Để biết thêm thông tin chi tiết, xin vui lòng liên hệ:

Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI) – kerry.schneider@siwi.org

Tổ chức Oxfam – paulinetm@oxfam.org.au

Các tác giả

Đóng góp cho dự án nghiên cứu này là các chuyên gia đến từ Viện nước Quốc tế Stockholm (SIWI) [Klomjit Chandrapanya](#), [Giáo sư Marian Neal \(Patrick\)](#), [Kerry Schneider](#), [Maria Vink](#) và [Elizabeth Yaari](#), cũng như các đối tác [Stew Motta](#), Chương trình về nước, đất đai và hệ sinh thái của Nhóm tư vấn nghiên cứu Nông nghiệp Quốc tế CGIAR (WLE) vùng Mê Kông mở rộng và [Giáo sư Nora Van Cauwenberg](#), tổ chức UNESCO – IHE.

Nghiên cứu này được sự hỗ trợ về mặt tài chính của Oxfam trong khuôn khổ dự án IP và Chương trình Quản trị nước tại Khu vực Sông Mê Kông. Mục tiêu của chương trình này là nhằm thúc đẩy sự tham gia của các tổ chức xã hội dân sự trong việc quản trị nước tại khu vực Mê Kông; và xây dựng năng lực cho các đối tác chương trình và đối thoại chính sách là hai trong số rất nhiều hoạt động chính của chương trình này.

